

A történelem érettségi tételkészítő bizottság válasza a Történelemtanárok Egyletének a 2026. tavaszi történelem írásbeli érettségi vizsgára tett észrevételeire

Köszönjük a Történelemtanárok Egyletének a 2026. májusi közép- és emelt szintű érettségi írásbeli feladatsoraihoz fűzött részletes szakmai észrevételeit. Az érettségi tételkészítő bizottság nagyra értékeli a külső szakmai visszajelzéseket, ezért az Önök által megfogalmazott kritikai megjegyzésekre reflexióként szeretnénk bemutatni saját álláspontunkat.

Általános alapelvek

Elöljáróban fontosnak tartjuk néhány olyan általános elv rögzítését, amelyek alapjaiban határozzák meg a bizottság működését és a feladatlapok szerkezetét.

A **történelem érettségi tételkészítő bizottság jogalkalmazó**, vagyis olyan feladatsorokat állít össze, amelyek a hatályos kompetencia- és tematikus követelményeknek megfelelő tudást mérik. A Történelemtanárok Egylete több olyan felvetést is megfogalmazott, amelyek átgondolását mi is szükségesnek tartjuk (például a követelmények tartalma és megfogalmazásának módja, a javítótanárok képzése és díjazása, a beválást mérő kutatások), de **az ezekkel kapcsolatos döntések kívül esnek a hatáskörünkön**. Ráadásul ezek **jogszabályi változást** és/vagy anyagi forrásokat igényelnek, azaz nem a jelenlegi keretek közti finomhangolásról lenne szó.

A feladatsorokat több, a bizottságtól **független lektor** véleményezi: négy lektor tartalmi szempontból, egy lektor pedig nyelvi szempontból. A javítási útmutató csak az érettségi vizsga napján megtartott **javításvezetői értekezlet** után válik véglegessé. Ezen az értekezleten minden megyéből és Budapestről összesen két tucatnyi nagy vizsgáztatási tapasztalattal rendelkező kolléga vesz részt. A végleges döntést a bizottság mindenkori elnöke hozza meg, de a fent leírt folyamat során ez számos jobbító észrevétel figyelembevételével történik.

A megírt feladatsorokra vonatkozóan bárki tehet konkrét feladatra irányuló vagy általános **észrevételt** az Oktatási Hivatalon keresztül, sőt egyes megyékből évek óta hagyományosan összefoglaló értékelés is érkezik a tételkészítő bizottsághoz. A beérkező észrevételekre a bizottság természetesen **a lehető leghamarabb válaszol**, és indokolt esetben módosítja a javítókulcsot. A bizottság emellett mind a május-júniusi, mind az őszi vizsgaidőszakot követő első ülésén áttekinti és megvitatja a lektorok által, a javításvezetői értekezleten és az Oktatási Hivatalnak címzett levelekben megfogalmazott felvetéseket, és **ezen figyelembevételével** folytatja munkáját.

Az Oktatási Hivatal honlapján találhatóak adatok a tavaszi emelt- és középszintű vizsgák eredményeire, valamint az észrevételekre vonatkozóan:

https://www.oktatas.hu/koznevelas/erettsegi/prezentaciok_tanulmanyok

Ezek alapján megállapítható, hogy a történelem közép- és emelt szintű vizsgák **országos átlagának szórása** az elmúlt öt évben nem nagy, a statisztikában szereplő más tantárgyakhoz viszonyítva nagyjából **azonos vagy kisebb mértékű**. Ez jelentheti azt, hogy a mérés megbízható, de ennek biztos alátámasztásához további adatokra is szükség lenne.

Magunk is egyetértünk azzal, hogy a **feladatlapok itemszintű vizsgálata** segítené a feladatkészítők munkáját. Nagymintás, történelem érettségi feladatsorok itemszintű rögzítésére, a feladatsorok és az egyes feladatok mérésmethodikai vizsgálatára utoljára 2013-ban – a 2012-es tavaszi érettségi vizsgaidőszak feladatlapjainak vonatkozásában – került sor egy TÁMOP projekt keretében.

https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/tamop318/meresmethodika/Tortenelem.pdf

A megújult történelem tételkészítő bizottság egyetért abban, hogy a feladatok utólagos értékelése kulcsfontosságú; ez a törekvésünk tehát találkozik a szakmai szervezetek igényeivel és a jelenlegi oktatási kormányzat azon kiemelt céljával is, amely az oktatáskutatás bázisának visszaépítésére irányul.

Nyílt végű és zárt végű (feleletválasztós) feladatok

Zárt végű („feleletválasztós”) itemek azok, ahol megadott válaszok közül kell kiválasztani a megfelelőt vagy megfelelőket. Az elvégzendő művelet, illetve a helyes válasz megtalálásának esélye szempontjából lényegtelen, hogy a kiválasztás karikázással, ikszeléssel, megadott elemek táblázatba beírásával vagy más módon történik-e. A bizottság tudatosan figyel arra, hogy **a zárt és nyílt végű itemek aránya nagyjából állandó** legyen. Ezt az alábbi táblázat mutatja a középszintű magyar nyelven írt érettségi feladatsorok vonatkozásában:

	zárt végű item	nyílt végű item
2026. máj.	34	16
2025. máj.	36	14
2024. máj.	34	16
2023. máj.	37	13
2022. máj.	38	12
2021. máj.	36	14
2020. máj.	34	16

Ezek az adatok tehát **nem támasztják alá** azt az állítást, hogy a „feleletválasztós” feladatok „egyre hangsúlyosabban” jelennek meg a feladatlapokban.

A zárt végű feladatoknak valóban megvan az a hátránya, hogy véletlenszerű kiválasztással („tippeléssel”) is eltalálható a helyes válasz. Itt is érdemes azonban megnézni a számokat. A 2026-os magyar nyelvű, középszintű feladatsorban 10 pontot lehetett szerezni legalább 50 százalékos eséllyel, és további 9 pontot legalább 33 százalékos eséllyel. Igencsak szerencsésnek kell lenni tehát még ahhoz is, hogy valaki kizárólag tippeléssel akár csak a szóbelire bocsátáshoz szükséges 12 pontot megszerezze.

A vizsgán összesen megszerezhető 150 ponthoz képest **elenyésző** azoknak a pontoknak a száma, ahol pusztán a szerencse esetleg segíthet a vizsgázón. Érdemes azt is szem előtt tartani, hogy a vizsga három része közül kettő (az esszék és a szóbeli), vagyis **a 150 pontból 100 pont teljes mértékben nyílt végű feladatokból áll.**

A zárt végű feladatoknak ugyanakkor fontos előnye, hogy **egyértelműen javíthatóak**, vagyis hozzájárulnak ahhoz, hogy az érettségi vizsga minél inkább **sztenderdizált** mérés legyen. Ahogyan az emelt szintű feladatlap értékelése során a TTE dokumentuma is megállapítja, a nyílt végű kérdések esetében „felértékelődik a javító tanár szerepe”, ami növelheti az értékelés szubjektivitását.

A zárt végű feladatok másik fontos előnye, hogy lehetővé teszi olyan vizsgázók történelemtudásának mérését is, akik **komoly szövegalkotási nehézségekkel** küzdenek. Sajnos érkeztek hozzánk olyan visszajelzések is, amelyek alapján sejthető, hogy nagy számú diák az esszék megírásához hozzá sem kezd, mert hiányoznak az ehhez szükséges kompetenciái. Ez a probléma nyilván messze túlmutat a történelem érettségi vizsgán. Mindenesetre azt tartjuk méltányosnak, ha a bizottság tekintettel van arra, hogy a középszintű vizsgát választók anyanyelvi képességei nagyon széles skálán mozognak. Ez a magyarázata annak, hogy az emelt szintű vizsgához képest a középszintű vizsgán több a zárt végű kérdés, illetve a zárt végű vagy egyszavas választ igénylő kérdések is 1 pontot érnek.

Érdemes azt is figyelembe venni, hogy egy nyílt végű kérdés **nem feltétlenül mér magasabb szintű gondolkodási műveletet**, mint egy zárt végű kérdés. A szerző nézőpontjára vagy két forrás összevetésére rákérdező zárt végű kérdés megválaszolása komplexebb tudást igényel, mint egy adatra rákérdező nyílt végű kérdésé.

A **zárt és nyílt végű kérdések aránya**, de még inkább a különböző szintű gondolkodási műveletekre, illetve különböző kompetenciákra irányuló feladatok aránya ugyanakkor valóban releváns, de a jogszabályi szinten jelenleg **nem szabályozott** szakmai kérdés.

Abban is egyetértünk a TTE szakértői észrevételeinek megfogalmazóival, hogy szükség lenne egy olyan **hivatalos dokumentumra**, melyben az érettségi témákhoz és altémákhoz hozzárendeli – közép- és emelt szinten is – az **elvárt lexikai elemeket**. Az interneten, pl. egyes történelemtanárokat tömörítő közösségi média csoportokban keringenek különböző minőségű ilyen jellegű összeállítások. Különösen azért lenne fontos egy ilyen megbízható dokumentum, mert a jelenleg érvényben lévő Részletes érettségi vizsgakövetelményekben többször is előfordulnak ellentmondások. Azonban ismételten felhívjuk a figyelmet arra, hogy a tétalkészítő bizottság nem jogalkotó, csupán jogalkalmazó, amely mindemellett különös figyelmet fordít arra, hogy ezek az ellentmondások ne ütközzenek ki a feladatlapok összeállítása és megírása során.

A TTE szerint „bizonyos feladattípusok **pontozási instrukciói is pontosításra szorulnak.**” Vagyis mi a teendő abban az esetben, ha zárt végű feladatban a vizsgázó több választ jelöl meg a Javítási-értékelési útmutatóban szereplőknél, de az elvárt válaszok számát a feladatkiírás nem rögzítette? A Javítási-értékelési útmutató valóban nem szabályozza konkrétan az ilyen eseteket, éppen ezért az általános szabályt kell érvényesíteni: *„Azoknál a feladatoknál, ahol több válaszelem közül kell a jó megoldást kiválasztani, ott az összes válaszelem aláhúzása, megjelölése esetén a válasz nem értékelhető. Ha egy feladat meghatározza a válaszban elvárt*

elem(ek) számát, és a vizsgázó ennél többet jelöl meg (de nem az összeset), akkor a megoldás sorrendjében kell értékelni.” Vagyis a javítótanár akkor jár el helyesen, ha a vizsgázó több (de nem a lehetséges összes) válasza közül – a megoldás sorrendjétől függetlenül – elfogadja a helyes válaszokat – ahogy ezt a vizsgaidőszakban a megkeresésre a tételkészítő bizottság válaszolta.

Szöveges (kifejtendő) feladatok (esszék)

A TTE kifogásolja, hogy a hosszú és a komplex esszék esetében a **térben való tájékozódás** kompetencia értékelésekor a Javítási-értékelési útmutató „rendre” csak egyetlen kötelezően elvárt elemet rögzít. A bizottság álláspontja szerint ebben a kérdésben nem lehet általánosítani; **a pontozás struktúráját a feladatok belső logikája és a történelmi kontextus jellege** határozza meg. Azokban az esszékben, amelyek témájukból adódóan több releváns földrajzi-térbeli elemet is tartalmaznak, a javítókulcs kifejezetten megengedi a tágabb és alternatív elemek elfogadását. Jó példa erre a korszakokon átívelő komplex esszé („*A kapitalizmus története*”). Ráadásul ez esetben a megoldások példák, tehát a felsoroltak bármelyike, illetve azokon kívül más helyes válaszelem is elfogadható.

Azonban számos olyan téma létezik, ahol a feladat alapvető történelmi és geopolitikai kontextusát **egyetlen, meghatározó térbeli elem** jelöli ki. Például amikor az 1956-os forradalom kapcsán a vizsgázónak rögzítenie kell, hogy Magyarország a szovjet tömb / a Varsói Szerződés tagja volt; vagy a reformkor kapcsán azt, hogy az ország a Habsburg Birodalom része volt. Ezek olyan kötelező elemek, amelyek leszögezése a vizsgázótól mindenképp elvárt. Ha ezekben az esetekben az útmutató kötelező jelleggel előírna egy második térbeli elemet is a maximális 2 pontért, az adott esetben erőltetett és az esszé koherens kifejtéséhez szükségtelen részletet követelne meg a diákoktól (pl. Mária Terézia rendeleteinek tárgyalásakor elvárni Pozsony mint közigazgatási központ vagy Bécs mint uralkodói székhely említését). Egy ilyen mesterségesen generált elvárás miatt a vizsgázók jelentős része – a feladat tökéletes kifejtése ellenére is – pontot veszítene.

A TTE szóvá tette, hogy az **„önálló ismeretek” (E4 / E5 tartalmi elemek)** javítása az útmutatóban nem konkretizált. Mit jelent tehát az útmutatóban szereplő fordulat: “Önálló ismereteivel, helyes megállapításaival kiegészíti és alátámasztja elemzését.”? Mit lehet „elszámolni” ebben a tartalmi elemben?

A Javítási-értékelési útmutató az *Ismeretszerzés, források használata és a Történelmi gondolkodás és történelmi ismeretek* értékelési szempontokhoz tartozó tartalmi elemeknél leggyakrabban **számos példát** sorol fel. Az útmutató rögzíti, hogy a **felsoroltak bármelyike, illetve azokon kívül más helyes válaszelem is elfogadható**, és rögzíti azt is, hogy a példák közül tehát **elég egyet leírni** a maximális pontszám eléréséhez. Ha a vizsgázó a felsorolt lehetőségek közül többet is megjelenít válaszában, vagy olyan, a témához tartozó releváns ismeretet említ, ami nem szerepel a megadott opciók között, akkor az „önálló ismeretként” E4 / E5-ben elfogadható. Az útmutató tehát az E4 / E5 tartalmi elemet – csakúgy mint az összes többi E tartalmi elemet is – szabályozza.

Az Ismeretszerzés, források használata és a Történelmi gondolkodás és történelmi ismeretek értékelési szempontok pontozása azonos elvek alapján történik. A jelenlegi szabályozás szerint ebbe beletartoznak a hosszú esszék E4, illetve emelt szinten a komplex – korszakokon átívelő esszé E5, a komplex – összehasonlító esszé E4 műveleti tartalmi elemei is.

A Javítási-értékelési útmutató jelenlegi szabályozása szerint: „3 pont akkor adandó, ha a vizsgázó helyesen rögzített egy tényt, és hozzá kapcsolódó helyes megállapítást tett. 2 pont akkor adandó, ha a vizsgázó nem rögzített helyesen tényt, de helyes megállapítást tett, vagy ha helyesen rögzített egy tényt, de a megállapítása túl sematikus, nem lényegre törő, pontatlan. 1 pont akkor adandó, ha a vizsgázó helyesen rögzített egy tényt, de nem tett megállapítást, vagy ha nem rögzített helyesen tényt, és a megállapítása túl sematikus, nem lényegre törő, pontatlan. 0 pont akkor adandó, ha a vizsgázó nem rögzített helyesen tényt, és helyes megállapítást sem tett.”

Vagyis **az E4 / E5-ben is elvárt a rögzítés–megállapítás séma**. Ha a vizsgázónak egy adott rögzítéséhez már a F-eknél vagy az E-eknél a javító megadta a rögzítésre járó 1 pontot és egy megállapításra járó 2 pontot (összesen tehát 3 pontot), akkor ugyanahhoz a rögzítéshez tartozó plusz megállapításért az E4-ben (és E5-ben) már csak 2 pont adható. Kisebb információért, ha a javító úgy ítéli meg, hogy rögzítés értékű, akkor 1 pont, ha megállapítás értékű, akkor 2 pont adható. Több összefüggés nélküli „rögzítés értékű” információért is csak 1 pont adható.

A TTE azt javasolja, „hogy az esszé témájához bármilyen helyes információt vagy magyarázatot el lehessen fogadni és ezt egyértelműen jelezze az útmutató”. A bizottság egyetért azzal, hogy **minden olyan információt és magyarázatot el kell fogadni, amely követi ezt a szigorú rögzítés–megállapítás sémát**. Ezt az útmutató jelzi is, hiszen nem tesz különbséget az E tartalmi elemek értékelése között.

Ugyanakkor **nem támogatunk** olyan javaslatot, amely fellazítaná ezt a struktúrát. Véleményünk szerint a kontextusból kiszakított, „szétszórt” és összefüggések nélküli információk önmagukban – a strukturált magyarázat hiányában – kizárólag rögzítésként ismerhetők el, legfeljebb 1 pont erejéig. Azt reméljük, hogy ebben egyetértünk a jelen kritikát megfogalmazó TTE-vel, akik joggal kérik számon a történelemoktatáson a **problémaközpontú és kritikai gondolkodás** fejlesztését, illetve a történelemérettségin ezek mérését a pusztán lexikális ismeretátadással és -felidézéssel szemben. A hatályos rögzítés–megállapítás séma pontosan ezt a célt szolgálja: azt a teljesítményt ismeri el maximális pontszámmal, amely bizonyítja, hogy a vizsgázó képes a történelmi tényeket rendszerszinten átlátni és ok-okozati kapcsolatba helyezni. E mérési elv feladása éppen a joggal kritizált lexikális és adatközpontú számonkérés felé mutatna.

Egyetértünk a TTE-vel abban, hogy a javítótanárnak az esszé konkrét helyén **egyértelmű jelöléssel** (a tartalmi elem jelölésével ellátott pipával) kell jeleznie a helyes megoldásokat. A javítás szabályosságát a javításvezetőnek kell ellenőriznie.

A szöveges (kifejtendő) feladatok (esszék) terjedelmi korlátozásának megfogalmazása a 2024 óta érvényben lévő Részletes érettségi vizsgakövetelményekben megváltozott az előzőleg

hatályos jogszabályhoz képest. Míg az előzőben a szavak és a sorok számát is megadták, az utóbbiban csak a szavak számát. Ezt a változást azonban a Javítási-értékelési útmutatóban több vizsgaidőszaknyi késéssel érvényesítettük. **Ezért az összes érintett – a felkészítő, vizsgáztató tanárok és különösen a vizsgázók – elnézését kérjük.**

Mindazonáltal erre a vizsgázók figyelmét eddig is felhívtuk a feladatlap 2. oldalán, hiszen a Fontos tudnivalók között (másodikként) ez szerepel: „Válaszaiban **a lényeg** megfogalmazására törekedjen, **ne lépje túl a rendelkezésre álló kipontozott helyet!** *(Kiemelés a feladatlapban.)*

Az **új szabályozást** alapos átgondolás előzte meg. Arra szeretnénk volna helyezni a hangsúlyt, hogy a vizsgázók a megadott szempontok alapján fogalmazzák meg a válaszaikat, a javítók pedig a megadott tartalmi elvárások alapján értékeljék az esszéfeladatokat, ahelyett, hogy a vizsgázók, majd nyomukban a javítótanárok mechanikusan számolgatnák a szavakat. Nem szeretnénk volna mechanikussá tenni sem a válaszadást, sem az értékelést, ezért **a terjedelmi korlátozás csak a kipontozott sorok által kijelölt terjedelmet meghaladó válaszokat érinti.** A feladatlapban a válasznak megadott kipontozott sorok a szempontok kifejtésével és a tartalmi elvárásokkal mennyiségi arányban vannak.

Bizottságunk messzemenően egyetért a TTE azon megállapításával, hogy **évről évre egyre nagyobb szakmai kihívást** jelent olyan történelmi eseményeket vagy jelenségeket találni, amelyek alkalmasak a **komplex esszéfeladatban** történő összehasonlításra. Annak a módszertani nehézségét, hogy elkerüljük az erőltetett, mesterséges párhuzamokat, a tételkészítő bizottság éli meg a legközvetlenebbül.

Az egyes feladatokra vonatkozó észrevételek

Az általános alapelvek tisztázását követően, a továbbiakban a TTE által kifogásolt konkrét feladatrészekre térünk ki, tételesen bemutatva azok szakmai és módszertani hátterét.

Középszint

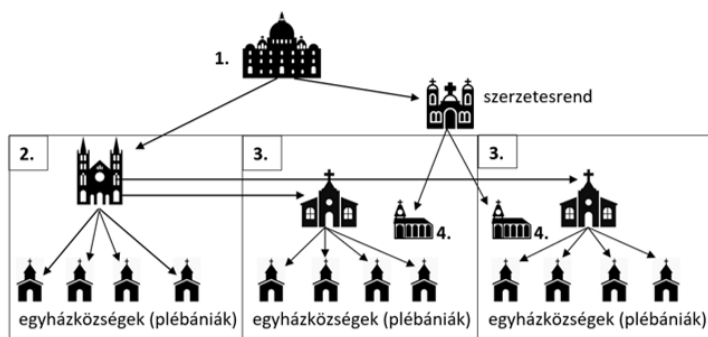
1. feladat (Antik építészet)

Ahogy a kritika rámutatott, az oszloprendek, a színház, a vízvezeték és a Pantheon nem kerettantervi lexikai elemek. A feladat azonban nem is az, hogy a vizsgázó megnevezze a képeken látható építményeket, hanem az, hogy eldöntse, amit lát, az a görög vagy a római építészet újítása-e. Nem világos, hogy a TTE szakértői szerint mi „*A görög és római építészet*” című résztéma tartalma, ha nem várható el ezeknek az alapvető építészeti megoldásoknak a görög vagy római kultúrához kötése. Más feladatoknál a tankönyvekre hivatkoznak: nos, mindegyik forgalomban lévő tankönyv éppen ezeket a példákat mutatja be, hol fényképen, hol szerkezeti rajzon.

A boltívet valóban nem a rómaiak találták fel, de túl azon, hogy a képen nem egyszerűen egy boltív, hanem egy római vízvezeték részlete látható, álljon itt a szakirodalom megállapítása: “*The Romans were the first builders in Europe, perhaps the first in the world, to fully appreciate the advantages of the arch, the vault and the dome.*” (Robertson, D.S. (1969). "Chapter Fifteen:

Roman Construction. Arches, Vaults, and Domes". *Greek and Roman Architecture* (2nd ed.). Cambridge, England: Cambridge University Press. p. 231.)

2. feladat (Középkori egyház)

A katolikus egyház szervezeti felépítése a középkorban

A Részletes érettségi vizsgakövetelmények több kompetencia (információgyűjtés, ismeretek felidézése, forráselemzés) kapcsán is elvárják az **ábraelemzést**. Ennek a feladatnak a megoldása is az ábra értelmezésével lehetséges. A középkori egyházszervezetről a legfontosabb elvárt ismeret, hogy az hierarchikus (ezt támasztja alá az érettségi résztema címe is: „*Az egyházi hierarchia...*”). A vizsgázó akkor tudja értelmezni az ábrát, ha rájön, hogy azon a nyilak az alá- és fölérendeltségi viszonyokat jelölik. Ebben az esetben világos, hogy a 4. számmal jelölt kolostorok a szerzetesrendnek, és nem a püspöknek vannak alárendelve. Ha erre nem jön rá, akkor nem volt képes az ábrát értelmezni, és éppen ezt kívánta mérni a feladat.

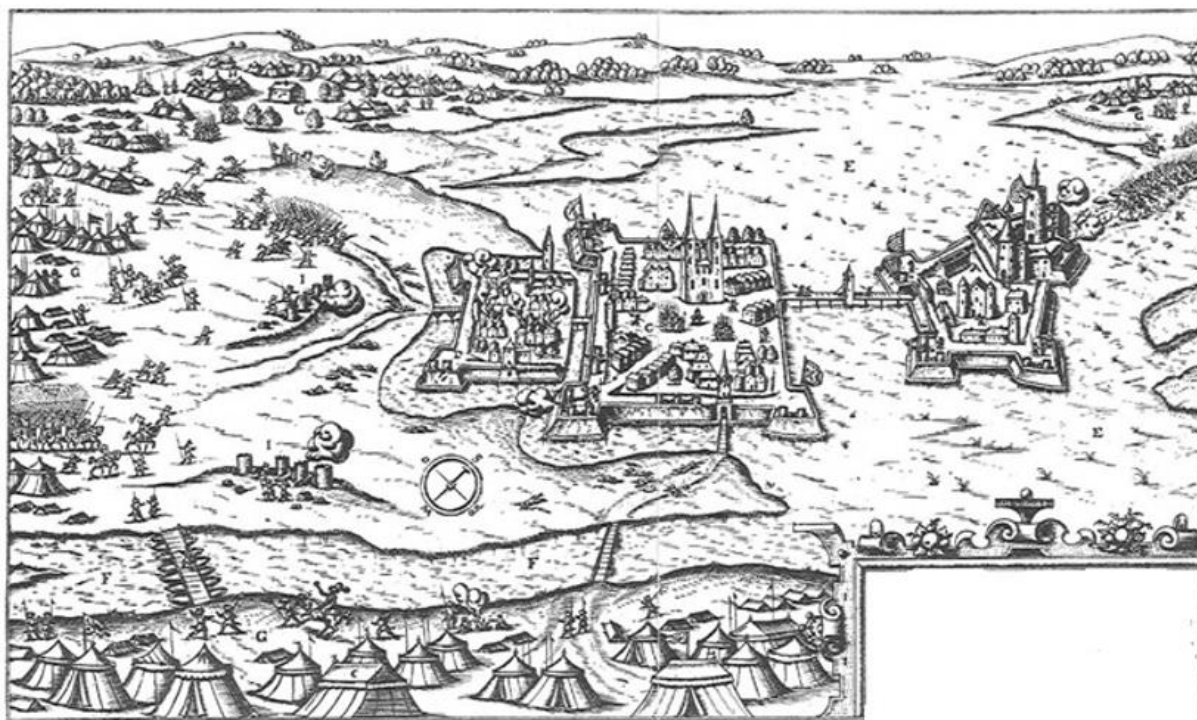
3. feladat (Magyar őstörténet)

„*A magyar törzsszövetség Etelközben*” emelt szintű résztema, de “*A honfoglalás okai és menete*” középszintű. Etelköz azért elvárható ismeret középszinten, mert a honfoglalásnak sem az okai, sem a menete nem értelmezhető Etelköz – és annak földrajzi elhelyezkedése – nélkül.

A feladat egy **szöveges forrás értelmezése** és annak alapján a kérdés megválaszolása volt: hova költöztek a magyarok Levédiából nyugatra. A TTE szakértői szerint a feladatmegoldás során a vizsgázó bizonytalansága csak erősödött abban az esetben, ha az Atlasz vonatkozó térképét használták: „mert abban korábbi elméletek, illetve újabb elméletek szerinti szálláshelyeket és vándorlási utat talált.” Ez utóbbi ugyan igaz, de a konklúzió pont hamis: a térképen Etelköz jelölésénél szerepel *a magyar szállásterületek a korábbi elméletek szerint* kitétel, illetve az *újabb elméletek a magyarok vándorlására* jelölésű nyíl pont rámutat a szálláshely nevére. Ez igazolja a történészi konszenzust Etelköz mint szálláshely létének esetében. Az **atlasz** tehát – a TTE állításával ellentétben – éppen **eligazít**, Levédiától nyugatra Etelközt ábrázolja, sőt még a besenyő támadást is jelöli. Az idézett tankönyvi részlet pedig éppen a **kérdésszerű forrást erősíti meg**: az itt leírt a hiteles besenyő támadás, míg a honfoglalást állítólag kiváltó a megkérdőjelezhető.

Több feladatnál, így itt is, arra hivatkozik a TTE, hogy a diák hibázhat, ha valamilyen más, tanult ismeretet ír be válaszként. Ez az érv azonban teljesen szembemegy azzal a meghirdetett jogos elvárással, hogy a történelemérettségi **ne adatokat** kérdezzen ki, hanem **alkalmazott tudást** mérjen. Természetesen hiba, ha a vizsgázó nem értelmezi a feladatot és a forrást, hanem a téma alapján egy bemagolt tényt ír válaszként.

5. feladat (Szigetvár ostroma)

Szigetvár 1566. évi ostroma (korabeli metszet)

A TTE kritikája megkérdőjelezi azt, hogy **megállapítható-e Szigetvár rajza alapján, hogy van-e mocsár a vár körül**. A képen egyértelműen látszik a szárazföld a török sereg sátraival, katonáival és a fákkal. Jól kivehető egy folyó, amelyen két hajóhíd is átvezet. Azonosítható, hogy a folyó beleömlik valamibe, amely körülveszi a várat, és amelyben növényzet (de nem fák) látszanak. **A válasz tehát igen:** látszik, hogy a várat mocsár veszi körül.

Ráadásul a kritikát jegyző munkacsoport egyik tagja maga mondta el a következőket – miközben 2026. május 4-én, a történelemérettségi megírásának napján az egyik hírportál csatornáján nyilvánosan megoldotta a középszintű érettségi feladatait –: „A várnak különböző elemei között hidak vannak”, „látszik, hogy nem víz folyik, hanem valami mocsaras, ingoványos terület”.

7. feladat (Dualizmus kori etnikai viszonyok)

A forrásként szereplő adatsorból kiolvasható, hogy a szlovákok létszáma 1900 és 1910 között csökkent Magyarországon. A feladat két közvetlen ok megadása. A helyes válaszok az asszimiláció és a kivándorlás, amelyek a TTE szerint nem okok, hanem folyamatok. Nem

értünk egyet azzal a kritikával, amely szerint az asszimiláció és a kivándorlás mint „tanult folyamatok” nem egy demográfiai változás közvetlen okai. Megítélésünk szerint a feladat megfogalmazása módszertanilag teljesen megalapozott. **A folyamat és az ok nem egymást kizáró fogalmak:** a demográfiai változásokat leggyakrabban maguk a társadalmi-gazdasági folyamatok generálják. Egy demográfiai fogyásnak a kivándorlás vagy a beolvadás nem csupán leíró jellemzője, hanem maga a kiváltó ok. A feladat megfogalmazásában szereplő „közvetlen” szó használata éppen azt a célt szolgálta, hogy a vizsgáló gondolkodását mederben tartsa. Ez a kitétel zárja ki azokat az áttételes, közvetett okokat (pl. az oktatási törvényeket, a vasúthálózat fejlődését vagy a gazdasági szerkezetváltást), amelyek önmagukban még nem változtatják meg a lélekszámot, csupán elindítják a folyamatokat. Ráadásul mint tudjuk és tanítjuk, egy adott területen élő etnikai csoport létszáma matematikailag kizárólag négy tényezőtől függ közvetlenül: születés, halálozás, migráció (kivándorlás/bevándorlás) és az identitás megváltozása (asszimiláció). Így a kivándorlás és az asszimiláció a létszámcsökkenés legközvetlenebb, egzakt okai. A kritika által sugallt megközelítés – miszerint ezek csupán „tanult fogalmak” – paradox módon éppen a mechanikus, lexikális tudás felé terelné a vizsgázókat. A bizottság álláspontja szerint az érettségi vizsgán a vizsgázóktól nem a definíciók pusztá bemagolása, hanem azok **összefüggéseiben való alkalmazása** is elvárható. A megnevezett szakkifejezések használata pontosan azt bizonyítja, hogy a vizsgáló képes a tanult elméleti kereteket egy konkrét történelmi-demográfiai szituáció elemzésére felhasználni.

10. feladat (Német kérdés)

„Ez majd felnőveszti.” (német karikatúra, 1949)

A tisztánlátás érdekében és a két Németországot ábrázoló karikatúra részletgazdagságát alátámasztandó (illetve a TTE észrevétele szerint inkább -szegénységét cáfolandó) **eredeti nagyságában és felbontásában** közöljük újra a vonatkozó képi forrást.

A kérdésben megfogalmazott részletet illetően a forráskritikai elemzés egyértelművé teszi a **karikatúra szimbolikáját**: a jobb oldalon látható, szovjet egyenruhát viselő alak tüzéségi fegyverrel (ágyúval) táplálja a sas egyik / keleti fejét, miközben a lábánál elhelyezett zsákból is fegyverek ömlenek ki. Ez a képi metafora a kibontakozó hidegháborús fegyverkezési versenyt és a **keleti blokk militarizációját** jeleníti meg, amely a korszakot bemutató történelmi tanulmányok alapján a vizsgázók számára **jól azonosítható motívum**.

Általánosságban elmondható, hogy a feladatlapok **grafikai minőségének biztosítása** mindig is **prioritás** volt és marad is a bizottság és a feladatlapokat jóváhagyó kormányzati szerv számára.

16. feladat (Rákosi-korszak)

És most következzenek egy kulisszatitok: hadd avassuk be az olvasókat a szöveges, kifejtendő feladatok (közkeletű elnevezésük szerint: esszék) megszületésének folyamatába. No nem az egészébe, csupán a feladat szerkezetének kialakításába.

Egy középszintű hosszú esszéfeladat hét tartalmi elemet tartalmaz, ebből három az ismeretszerzés, források használata, négy pedig a történelmi gondolkodás és történelmi ismeretek kompetenciához kapcsolódik. Ez utóbbi kategóriában az E4 tartalmi elem saját ismeret (ahogy a Javítási-értékelési útmutató fogalmaz: „Önálló ismereteivel, helyes megállapításaival kiegészíti és alátámasztja elemzését.”) A leírtakból következik az is, hogy a középszintű hosszú esszében a vizsgázóknak három forrást kell értelmezniük és elemezniük. (Azt az esetet, amikor háromnál több forrás szerepel, és az egyik tartalmi elem pl. egy forráspár tagjainak összevetését várja el, most nem tárgyaljuk.)

A feladatot összeállító mérlegeli, mely ismeretelemek várhatóak el egy középszintű vizsgázótól az adott témából „fejből”, „sorvezető” nélkül. Ezek az ismeretelemek „mennek” E-be, tehát a vizsgázóknak forrás nélkül kell ezekről írni. Miközben ahhoz a három ismeretelemhez ad forrást, amelyek talán nem automatikusan jutnak a vizsgázó eszébe.

A tárgyalt feladat (az elnyomás és a terror eszközei, működése és ideológiai háttere a Rákosi-diktatúrában) vonatkozásában tehát forrás járult az ideológia, a besúgóhálózat és a kitelepítések / internálások ismeretelemekhez; miközben elvárta, hogy a vizsgázók önállóan írjanak az ÁVH-ról, a koncepciók perekről és valamely, a források által nem említett büntetésről, tehát az internáláson túl még egyről.

A tartalmi válaszelemek két részből állnak: valamilyen tény rögzítése és ehhez kapcsolódó megállapítás (bármilyen ok-okozati vagy egyéb, a rögzített állításhoz kapcsolódó összefüggés).

Az az állítás, hogy az F2 és F3, illetve az E1, E2 és E3 itemek elvárt megállapításai nagyon hasonlóak, ezért a diák nem tudhat ennyiféle választ adni, könnyen cáfolható. Íme a javítási útmutatóban szereplő megállapítások:

F2: az emberek a magánéletükben sem érezhették magukat biztonságban; ez a bizalmatlanság légkörét erősítette; ez nehezítette a rendszerrel szembeni szervezett ellenállást; a besúgóhálózatot az ÁVH működtette; sokakat zsarolással szerveztek be besúgónak

F3: a kitelepítettek elvesztették a vagyonukat; vidéken a megélhetésük nehézségekbe ütközött; törvényes / bírósági eljárás nélkül elvittek embereket; a kitelepítéssel általában a befogadó családot is büntették; a kitelepítések olykor zárt táborokba irányultak; legnagyobb számban az értelmiséget és a kulákokat érintette

E1: az ÁVH vezetője Péter Gábor volt; az ÁVH pártutasításokat hajtott végre; törvényes eljárás nélkül tartóztattak le embereket; a letartóztatottakat megkínozták; az általuk működtetett terror egész társadalmi csoportok ellen irányult; a terror szovjet mintákat követett

E2: a perek a párttagokat – mint Rajk László – is elérték; a perek a megfélemlítés eszközei voltak; a perek párton kívüli politikai ellenfelek / egyházi vezetők ellen is irányultak; a perek célja az „éberség fenntartása” volt; a párthoz való hűség sem jelentett biztonságot

E3: az ÁVH hurcolta el az embereket; az ÁVH működtette a munkatáborokat; az osztályellenségnek nevezetteket érték el a büntetések; a munkatáborok titkosak voltak; a parasztokat téeszekbe akarták kényszeríteni; a kommunizmus vallásellenes volt; nem érvényesültek az alapvető emberi jogok; folyamatosan uszítottak bizonyos társadalmi csoportok ellen; a párthoz való hűség sem jelentett biztonságot

A pontosvesszővel elválasztott megoldások közül bármelyik elfogadható, és a vizsgázónak elég csak egyet leírni a maximális pontszám eléréséhez. Ráadásul a tartalmi elemeknél zárójelben szereplők csupán **példák** („pl.” rövidítés!), ami azt jelzi, hogy az ott felsoroltak bármelyike, illetve azokon kívül más helyes válaszelem, esetünkben valamely érdemi, a rögzítést magyarázó válasz is elfogadható. Átfedések éppen ezért adódnak néha az egyes tartalmi elemeknél felkínált megoldási lehetőségek között, hiszen a vizsgázó több tény (rögzítést) is magyarázhat valamely megállapításával.

Azonban azt a jól felkészült / felkészített vizsgázónak tudnia kell, hogy egy középszintű hosszú esszéfeladatban hét rögzítést kell írnia, és mind a hét rögzítést meg kell magyaráznia / azzal kapcsolatban lényegi megállapítást kell tennie. Nem mellesleg mindezt látja a pontozási táblázatban is.

A TTE kritikája valójában azt állítja, hogy a feladat témája (a Rákosi rendszer terrorjának eszközei, működése és ideológiai háttere) nem írható meg hosszú esszéként, mivel a diák nem tud elég megállapítást írni. Álláspontunk szerint a feladatkiírás három olyan markáns alterületet jelöl meg, amelyek mindegyike bőséges kifejtési lehetőséget biztosít. A kritika tehát nemcsak a **vizsgázók elemzőképességét**, hanem a **tananyag mélységét** is igaztalanul **alábecsüli**.

Emelt szint

1. feladat (Zsidó vallás)

A tesztfeladatok esetében gyakori – különösen emelt szinten – hogy felépítésük igyekszik követni a **gondolkodási szintek egymásra épülését**: az első részfeladatok jellemzően konkrétabbak, és a mellékelt történelmi forrás közvetlen, explicit részleteinek azonosítására vagy értelmezésére irányulnak, míg az utolsó részfeladat ezzel szemben már általánosabb, szintetizáló jellegű (lásd: Bloom-taxonómia). Ezek a vizsgázótól a részeredmények összekapcsolását, tágabb kontextusba helyezését és önálló történelmi következtetések levonását követelik meg. Ez a fokozatosság módszertanilag garantálja, hogy a tesztfeladatok ne pusztán a lexikális tudást mérjék, hanem komplex módon differenciálják a diákok **elemző- és problémamegoldó képességét**.

Így épül fel az 1. feladat is. Miután a Tízparancsolat teljes szövege a forrás, az f) részfeladatban elvárható, hogy a vizsgázó felismerje az első négy parancsolat (egyetlen Isten tisztelete, Isten ábrázolhatatlansága és megnevezhetetlensége, a szombat megszentelése a teremtségre emlékezve) és a következő hat (szülők tisztelete, gyilkosság, házasságtörés, lopás, hamis tanúskodás tilalma, irigység elítélése) közötti különbséget. A Javítási-értékelési útmutatóban ez szerepel: *„Az 1–4. parancsolat az Istennel, az 5–10. pedig az embertársakkal szembeni viselkedésre vonatkozik. / Az 1–4. parancsolat vallási előírásokat tartalmaz, az 5–10. pedig (általános) erkölcsi elvárásokat. (A válasz más megfogalmazásban is elfogadható.)”*

2. feladat (Rendiség)

A következő feladat belső struktúrája is tudatosan tükrözi a Bloom-taxonómia kognitív hierarchiáját: a hat, egyszerűbb gondolkodási műveletet megkövetelő item után következett egy szintetizáló jellegű kérdés.

Egy mondat befejezése, általában egy állítás megindoklása – a TTE állításával ellentétben – visszatérő, **ismert feladattípus**. A mondat valóban két tagmondatból áll, de megfogalmazása alapján egyértelmű, hogy a vizsgázónak azt kell megindokolnia, miért erősödött meg a központi hatalom. Erre a javítási útmutató rengeteg lehetőséget kínál: *“a rendek adót szavaztak meg a királynak. / a király zsoldoshadsereget tudott fenntartani. / kialakult a fizetett hivatalnoki kar. / a rendi sérelmeket a parlamentben orvosolták. / elejét vette a lázadásoknak. / a király szélesebb társadalmi támogatással / legitimációval rendelkezett.”* A Javítási-értékelési útmutató tudatosan biztosít ez esetben tág szakmai mozgásteret a javítótanárok számára. Nem csupán a megadott megoldásokkal tartalmilag egyenértékű válaszok fogadhatóak el, hanem a *„minden más helyes válasz is elfogadható”* kitétel alapján a javítóknak lehetőségük van (és persze kötelesek is) pontozni minden olyan alternatív tanulói reflexiót, amely szakmailag hiteles és releváns.

Amennyiben ezek közül az emelt szinten vizsgázó eggyel sincs tisztában, akkor joggal mondható, hogy nem érti a rendi monarchia működésének lényegét.

4. feladat (Reformáció)

Nem értünk egyet azzal a kritikával, amely a **protestáns prédikátorok öltözképe** vonatkozó tesztkérdést „alibinek”, vagyis túl egyszerűnek minősíti. Nem minden forrás értelmezése azonos nehézségű, sőt egyazon forráshoz kapcsolódó részfeladatok esetében sem elvárható, hogy mindegyik azonos szintű kognitív műveletet követeljen meg. Ez a feladatrész a képi forrás konkrét elemének (az egyszerű, fekete öltözetnek) a történelmi jelentéstartalmára kérdez rá, így a diákoktól nem pusztán leírást, hanem oksági összefüggések felismerését várja el a reformáció mentalitástörténetével kapcsolatban.

A feleletválasztós tesztfeladatoknak bevett és valid mérési módszere a **hamis válaszok kiszűrése** (disztraktor-analízis). A feladat megoldásához a vizsgázónak fel kell ismernie és logikailag ki kell zárnia a téves állításokat: a szerzetesi „világtól elzárkózó életmódot”, valamint a katolikus egyházra jellemző „alá-fölérendeltségi viszonyokat”. A helyes válasz kiválasztása tehát nem felszínes rácsodálkozás, hanem komoly fogalmi differenciálás eredménye.

A kritika tehát figyelmen kívül hagyja, hogy a protestantizmus puritán, világi aszkézise és az „egyszerű, dolgozó életforma” a korszak egyik legfontosabb társadalmi-gazdasági hajtóereje volt. A ruházat puritánsága nem egy elhanyagolható vizuális részlet, hanem a **felekezeti identitás** kifejeződése.

5. feladat (Bocskai-felkelés)

A feladat három részfeladata is (b–d) egy-egy **aláhúzott szövegrész értelmezését** kéri. Azt elkerülendő, hogy a vizsgázó egyszerűen átfogalmazza a szövegrészleteket, a kérdések pontosítanak: okot, jelentőséget, következményt kérdeznek, ezzel ellenőrizve, hogy a diák megértette-e a forrást. További segítségként, hogy ne a régies nyelvezet legyen az értelmezés akadálya, több esetben is szögletes zárójelben megadtuk egyes szófordulatok mai jelentését. A TTE szerint az egyik mondatrész jelentése más / tágabb az általunk szögletes zárójelben megadottnál, és a diák esetleg ebből indulhat ki. Azonban mivel nem árulják el, mi lenne a más / tágabb értelmezés, a kritika ezen pontjára nem tudunk válaszolni.

6. feladat (Ipari forradalom)

A kifogásolt c) feladatrész így szól: „Az A) betűjelű forrásban leírt szénszállítás jelentőségét hamarosan különösen megnövelte az első ipari forradalom kibontakozását előidéző találmány. Nevezze meg a feltalálót!” Az A) betűjelű forrásban a bányából a városba szállított szénről van szó. Fulton gőzhajója azért helytelen válasz, mert az a szállításnak **nem a jelentőségét**, hanem a **hatékonyágát** növelte, és egyáltalán nem nevezhető az ipari forradalom **kibontakozását előidéző** találmánynak.

Az emelt szintű érettségi vizsgán a feladatok **komplex szövegértést** és **többszemponútú forráselemzést** követelnek meg. A vizsgázótól elvárható, hogy egy összetettebb meghatározás minden elemét együttesen értelmezze, és ne csupán egyetlen hívószónál (jelen esetben a „szállításnál”) ragadjon le.

7. feladat (Dualizmus kori gazdaságpolitika)

Az f) részfeladat kérdése arra irányul, miért nem volt szabad keze a magyar kormányoknak a külkereskedelem terén. Ez koherens a feladat tételmondatával, miszerint a feladat a dualizmus kori magyar kormányok gazdaságpolitikájával kapcsolatos.

A TTE állításával ellentétben a B) betűjelű forrásrészletben egyáltalán nem szerepel Magyarország pénzügyi függetlenségének hiányára való utalás. Nem értünk egyet azzal a kritikával sem, amely pontatlannak minősíti azt a vizsgázót, aki a magyar kormányok külkereskedelmi mozgásterének korlátjaként a pénzügyi függetlenség hiányát jelölte meg. A tételmondatban megjelölt tágabb makrogazdasági kontextusban ez a válaszlehetőség igazolható. Az a vizsgázó, aki a külkereskedelem korlátairól nem csupán a közvetlen vámhatárok szintjén gondolkodik, hanem egytel továbblépve felismeri az önálló monetáris szabályozás hiányát, nem pontatlan, hanem éppen ellenkezőleg: **magas szintű, szintetizáló és rendszerszintű történelmi gondolkodásról** tesz tanúbizonyságot.

9. feladat (Magyarország a második világháborúban)

A TTE munkacsoportjának szakértői rosszul azonosították be: az a) feladatrészben szereplő térképvázlat nem az 1941 előtti német-szovjet határt ábrázolja (az jóval nyugatabbra, a San folyónál volt), hanem a Német Birodalomnak a Szovjetunió lerohanása utáni keleti határát, amely a megszállt ukrán területektől elválasztja. **Kamenyec(-)Podolszk(i/ij) már középszinten is kötelező topográfiai-lexikai elem.** Ennek megfelelően a vizsgázóktól elvárható mind a település földrajzi elhelyezkedésének, mind pedig annak a történelmi ténynek az ismerete, hogy a kárpátaljai zsidó lakosság egy részét ide deportálták.

Mivel a D) betűjelű forrás pontosan ezt a történelmi eseményt írja le, a mellékelt térképen pedig egyetlen olyan település szerepel, amely a lengyel-ukrán határvidéken helyezkedik el, a részfeladat kellő felkészültséggel megoldható. Az ennél részletesebb rávezetés esetén sérülne a vizsga differenciáló funkciója.

12. feladat (Demográfia)

A korfák alakjának tudományos megnevezése valóban nem a történelem, hanem a földrajz tantárgy tananyaga. Éppen ezért nem is elvárás a korfatípusok megnevezése. Ahogy a TTE is fogalmaz, a javítási útmutató megengedő, sőt ott szerepel „*a válasz más megfogalmazásban is elfogadható*” kitétel. Ez persze szinte minden nyílt végű, saját szavakkal megfogalmazandó válasz esetén szerepel, hiszen senki sem várja el, hogy a vizsgázó éppen a feladat készítőjének megfogalmazását találja ki. Az pedig valóban a javítótanár kompetenciája, hogy eldöntse, a diák válasza azonos értelmű-e az elvárttal (ebben az esetben azzal, hogy az egyik korfa „széles”, a másik pedig „keskeny”). Bizonytalanság esetén a javítótanároknak lehetőségük van kérdéssel fordulni a bizottsághoz az Oktatási Hivatalon keresztül – ahogy ezzel az idén sokan éltek is ezen részfeladat esetében.

Amennyiben egy részfeladat két, egymástól független dologra kérdez rá, mindig külön pontozandó a két válaszelem. Így van ez itt is a b) feladatrésznel. A c) feladatrész esetében

azonban **nem két különálló ismeretről** van szó, hiszen a két korfa alakjának összehasonlítása csak együtt bizonyítja, hogy a diák érti, milyen esetben növekszik, illetve csökken a népesség. Az ilyen, valóban ritkábban előforduló feladattípus esetén a Javítási-értékelési útmutató mindig kizárja a külön pontozás lehetőségét.

15. feladat (Mária Terézia rendeletei)

Hadd utaljunk vissza írásunk előző részére (középszint 16. feladat Rákosi-korszak): esszéfeladatokban azokhoz az ismeretekhez járul forrást, amelyek talán nem automatikusan jutnának a vizsgázó eszébe az adott téma bemutatásakor. Ebből is adódik, hogy az emelt szintű hosszú esszéknél szinte mindig szerepel **ismeretlen forrás**, ahol a vizsgázó **elemző készségeit** használhatja és bizonyíthatja.

A tárgyalt esszéfeladatban a vizsgázónak **nem szükséges előismerettel** rendelkeznie a Szent István-lovagrendről ahhoz, hogy értelmezni tudja a szöveget, miszerint az uralkodó magyarok számára alapított polgári kitüntetést. A lovagrend szó éppen azért nem lehet megtévesztő, mivel a forrásrészlet azt magyarázza, hogy ezúttal a katonai érdemek helyett a civileket kívánja jutalmazni. A javítási útmutatóban szereplő megállapítások pedig részben olyanok, melyek a szöveg értelmezését **háttérismeret nélkül gondolják tovább** (*ezzel igyekezett biztosítani a nemesek hűségét; szimbolikus gesztust tett a nemességnek*), részben pedig olyanok, amelyekhez a diák **háttérismereteit** használhatja (*Szent Istvánról nevezték el; Mária Terézia lett a nagymestere; kevesen kapták meg; nagy kitüntetésnek számított; hazahozatta a Szent Jobbot; nemesi testőrséget alapított*).

18. feladat (Reformkori és dualizmus kori népesség)

A TTE írásában sérelmezi, hogy az összehasonlító komplex esszében a reformkori és a dualizmus kori népességet kellett összehasonlítani, miközben a „reformkori társadalom, a nemzetiségek helyzete, a nemzetiségi kérdés és demográfia nincs nevesítve az emelt érettségi tematikában”.

A tisztánlátás érdekében vizsgáljuk meg a Javítási-értékelési útmutató által **elvárt lehetséges rögzítéseket** a megemlített résztémák kapcsán!

A reformkori társadalom kapcsán: pl. rendi társadalom volt / a társadalom többségét jobbágyok alkották. A nemzetiségi kérdés kapcsán: pl. a reformellenzék az egy politikai nemzet elvét vallotta / magyar lett az államnyelv. A nemzetiségek helyzete kapcsán: pl. a nemzetiségek tiltakoztak a magyarosítás ellen / nyelvhasználati jogokat követeltek / körükben is megjelentek nacionalista törekvések.

Életszerűtlennek tűnik, hogy a vizsgázó a **reformkor fő kérdéseivel** (jobbágykérdés, nyelvkérdés, polgári alkotmányosság kérdése) vagy **Széchenyi és Kossuth programjával és vitájával** összefüggésben nem tanult ezekről az alapvető információkról. Ezekbe a témákba egyértelműen beletartoznak a Javítási-értékelési útmutatóban szereplő lehetséges válaszok.

A demográfiai viszonyok bemutatásához rendelkezésre áll egy igen könnyen értelmezhető forrás, mindamellett az **ipari forradalom társadalmi hatásaként** kell, hogy legyenek

ismeretei a diáknak a 19. századi népesedési folyamatokról (a kiindulóponttól és a változásokról is).

Bízunk benne, hogy a vázolt módszertani és szakmai érveink világossá tették a tételkészítő bizottság álláspontjait és törekvéseit. A jövőben is érdeklődéssel várjuk és üdvözljük és a szakmai szervezetek építő jellegű kritikáit, észrevételeit. Őszintén reméljük, hogy nemcsak a történelemérettségi, hanem tágabb értelemben a hazai történelemoktatás kétségtelenül szükséges megújításában és szakmai modernizációjában a jövőben konstruktív partnerekként dolgozhatunk majd együtt.

Budapest, 2026. augusztus 12.

a történelem érettségi tételkészítő bizottság